

A jelenkor történetét meghatározhatjuk a jelen felől és a történet felől. A történet felől úgy, hogy az utolsó korszakváltó fordulattól a jelenig tartson, a jelen felől úgy, hogy addig érjen, ameddig a jelenlévő személyes emlékezet. E második fölfogás szerint jelenkor az, amelyben jelen lévők jelen voltak. Ott van a határa, ahol a még éppen jelenlévő korosztály már éppen nagykorú korosztállyá vált. Ennek a jelenkorának a történetét más lehetőségekkel, más korlátokkal és más emóciókkal lehet írni és érteni, mint korábbi korokét.

Gyerekkoromban, a hatvanas években az első világháborúig tartott a jelenkor. Az a háború volt az öregek emlékezetének monopóliuma. A karikatúrák és kabarék vénei Doberdo és Isonzo vénei voltak, a viccek veteránja Lenin elvtársat látta még. A második világháború túlélő fiatalisága, szüleink nemzedéke volt a derékhad. Ők vittek az országot a vállukon előre és hátra, a teendők java az ő teendőjük volt. Fiatalnak kellett lennie annak, aki a nagy háborúra már nem emlékezett. A fejünk felett nyüzsgő fölött fejek, bár nem nagyon láthattunk beléjük, tele voltak még a háborúval.

Ma fiatalnak kell lennie annak, aki nem volt nagykorú, munkavállaló, katoná vagy legalább felsőiskolás a diktatúrában, és öregnek kell lennie annak, akinek felnőtt emlékei vannak a háborúról. Aki a háború kitorésekor húsz éves volt, ma nyolcvan, és jóval túl van már a hetvenen az is, aki érettségizett, amikor elérte Magyarországot a front.

Még másfél évtized, és nem lesz háborús évekre emlékező korosztály Magyarországon. További másfél évtized, és nem lesz háborús hetekre, a forradalomra emlékező korosztály sem. Vajon milyen lesz az a társadalom, amelyben már kizárólag béketaszlatat létezik? Ha nem történik meg velünk a legrosszabb, ami történhet, akkor mi, negyvenesek, egy ilyen társadalom vénei leszünk, egy ilyen társadalmat működtetnek majd a gyerekeink, ilyenben látjuk felnőni az unokáinkat.

Vajon milyen lesz akkor a béke ár-folyama? Mit ér majd a most rögződő történelem a háborútól való hatékony félelem fenntartásában?

Tavaly óta egy zenekar a Háború nevet viseli. „El nem tudom képzelni, mi más lehetne a nevünk. A Háború tökéletesen kifejezi a mai létezését.

Nincs nap, hogy az embernek ne kelljen négy-öt harcot megvívnia” – mondja az egyik zenész. Ezt a szöveget ma még legalább a *Manics* beszüreteli a hét baromságai közé. De mekkorára puffadhat még ez a béke-idiotizmus egy emberöltő alatt?

Mire unokáink is felnőnek, és déd-unokáink pótolgatnak bennünket (már amennyire) a népmozgalmi statisztikákban, nem lesz már aktív tanár az iskolákban, aktív szerkesztő a médiában, aktív muzeológus, levéltáros és kutató, aki felnőtt fejjel élte volna át a rendszerváltást, aki felnőtt szemmel látta volna Kádár Magyarországot, a diktatúra Magyarországot, a forradalom utáni három évtized Magyarországot.

Vajon milyen lesz akkor a demokrácia árfolyama? Milyen immunitást ad a diktatúra ellen a most rögződő történelem?

Hogyan szólnak majd a mi *Beszélő Éveink* az elhallgatásunk után?

A múltlítás két vesztes ferdülete nyegyeti a jelent.

Az egyik: a múlt a történelem negatív pólusa. Ez a tény mindent igazol, ami múltellenes, igazolja a múltellenesség minden fokát, formáját és mértékét, ami múltellenes, az legitim. A másik: a múlt tökéletlenségén túlnő a jelené, a jelen tökéletlensége legitimálja a múltat, delegitimálja a múltellenességet általában, és cáfolja a jelen magasabb történelmi minőségét.

1996 elején, amikor az induló havi *Beszélőhöz* (én is) összeírtam ötleteimet, s azok között a *Beszélő Éveket*, kiváltképp erősen éreztem a fent említett ferdületek erejét, mert ama férfi portréját kalapáltam éppen, akinek emlékképét legerősebben ferdítik eme ferdületek.

A *Beszélő Évek* sorozatát az a meggyőződés indította el, hogy a legtöbb, amit a múltunkkal a jövőnkért tehetünk, az, hogy a részletek, az árnyalatok és a paradoxonok iránti érzékenységet ébresztő és ébren tartó anyagot szolgáltatunk róla.

A Kádár-korszak enciklopédiája

A *Beszélő Évek* nem nagy ötlet, de nem kis vállalkozás. Sorra vesszük a Kádár-korszak éveit, és mindegyikről szépen sorban szerkesztünk egy összeállítást. Harminchárom év, harminchárom szám – mivel évente tizenegyszer jelenünk meg (nyaralásra dupla számmal) ez éppen három évfolyam.

1996 októberében, a forradalom negyvenedik évfordulóján megemlékeztünk a csonka évről, 56-ról, azután a novemberi számban 1957-tel elkezdődött a sorozat. Mikor ezeket a sorokat írom, éppen a huszonötödik összeállítást, az 1981-eset várjuk a nyomdából, mire pedig a kedves olvasó elolvassa őket, már az 1983-ról szóló huszonhetedik részt tartalmazó lapszámunkat is kézbe veheti, s akkor már csak fél év lesz hátra a háromból, amit a *Beszélő Évekre* költöttünk.

Ebben a három évben a *Beszélő* hasznos felületének mintegy harmadát adtuk a *Beszélő Éveknek*. A lap tartalomjegyzékétől, reklámostul, miegyebestül 124 oldal, az összeállítás átlagos terjedelme 40. Most ezer oldalnál tartunk, ehhez jön még harmadennyi, mire az egész anyagot mutatókkal, képekkel, kiegészítésekkel, a valamikor, valamelyik évhez, valamiért el nem készült anyagok betoldásával, a menet közben kezdett sorozatok (az év verse, az év színháza, stb.) visszapótlásával megjelentetjük (ha megjelentethetjük), három csinos, usquehatszáz oldalas kötetben megkapjuk a Kádár-korszak tetemes mennyiségű objektív információt szolgáltató szubjektív – mégpedig sokféle szubjektív – sokféle alanytól sokféleképpen alanyi – enciklopédiáját.

Az összeállítások élén (az év versét nem számítva) az év esszéje áll. Az „enciklopédia” alanyisága javarészt az évszázéisták alanyisága. Nevük az évek sorrendjében: Litván György, Hegedűs B. András, Ungváry Rudolf, Kecskeméti Kálmán, **Eörsi István**, Tyekvicska Árpád, Kozák Gyula, Murányi Gábor, Jancsó Miklós, Nyerges András, Pető Iván, Heller Ágnes, Haraszti Miklós, Radó Dezső, Farkas Zoltán, Szabó Miklós, Ludassy Mária, Konrád György, Iványi Gábor, Dalos György, Heiszler Vilmos, Farkasházy Tivadar, Szilágyi Ákos, Klaniczay Gábor, Kovács Ákos, György Péter, Barna Imre. Azok közül, akik a jó szemű olvasó számára leginkább hozzákívánkoznak még ehhez a névsorhoz, hatan a hátralévő években következnek még. (Ezek az évek is rég elkeltek már, de természetesen nem árulhatjuk el előre, hogy kiknek.)

Az év-esszéik tartalmát és jellegét a szerkesztők csak a fölkeréssel befolyásolták. Van az esszéik között szigorúan szisztematikus és elengedetten impresszionisztikus, van közöttük nadrágot kutató munkával készült tanulmány és emlékezet utáni szabadkézi korrajz, van, aki az objektív mögött maradt, és nem fényképezte bele magát a korba, van aki akkori önmaga

önarcképét adja, van szubkulturális esszé és van nagypolitikás, de a legtöbb írás vegyület, összeállt vegyület – nem keverék.

Az esszéírók jelentős része más években is megjelenik kisebb írásokkal egyszer-egyszer, mint pl. Hegedűs B., Heller, Litván, Pető, Heiszler, Murányi, stb. vagy rendszeresen, mint Szabó Miklós vagy Iványi Gábor.

Az enciklopédia „alanyiságát” az esszék mellett sok-sok rövidebb-hosszabb személyes emlékekre (is) épülő írás és interjú adja. Ilyet adott nekünk Kőszeg Ferenc, Vezér Erzsébet, Mécs Imre, Szabolcsi Miklós, Göncz Árpád, Gömöri György, Ember Mária, Szekfű András, Tábor Ádám, Vince Mátyás, Kardos László, Sebestyén János, Kovács András (szociológus), Szigethy Gábor, Hahner Péter, Jankó Attila, Marosi Ernő, Bojár Iván András, Néray Katalin, Fodor Tamás, Malgot István, Szabó István és filmjeinek gyerekszerelői, Erdély Dániel és Szamosfalvi András, a legkésebb szabadulót '56-os harcosok közül Szigetvári István, Kabelács Pál, és eredetileg a *Beszélő Évek* összeállításába készült, azt „nőtte ki” Komis Mihály nagy írása, a „Civilségem a pályán”.

Az esszészöveg mellett fut az „enciklopédia” információszolgáltatásának alapja, (a *Magyar Történelmi Kronológia* IV. és kiegészítő köteténél részletesebb és beszédesebb) kronológia, az '56-os Intézet kutatóinak, Beck Tibornak és Germuska Pálnak a munkája.

Közöljük Bán Zoltán András válogatásában az év versét, Vásárhelyi Mária összeállításában az év közvéleménykutatását, a bemutatott filmek listáját. Megíródik Bori Erzsébet, Bikácsy Gergely és Varga Balázs által évenként a korszak filmtörténete, Nánay István által a színház története, az év könyvét elemzi Bán Zoltán András és Kálmán C. György. Ők és mások írják Mándy Ottlik, Berkesi, Kardos, Sarkadi, Déry, Fejes, Sántha, Pilinszky, Vas, Illyés, Sütő, Csalog, Szilágyi (István) műveiről, Nádas, Petri, Tandori, Hajnóczy, Spiró, Esterházy, Komis indulásáról valamint jelentős vagy annak szánt antológiákról, azok fogadtatásáról, a körülöttük kialakult vitákról.

Közlünk kiadatlan dokumentumokat, sajtó-összeállításokat, újraközlünk részben vagy egészben cikkeket, kritikákat, vitairatokat. Írásba adunk híres vagy lappangó „hangzó” anyagokat, Szilágyi György „Hanyas vagy?” – monológiáját 1976-ból, Dalos magánlakáson felvett magánkabaréját 1981-ből, Balczó András szavait Kósa Ferenc *Küldetéséből*.

A *Beszélő Évek* – lévén a Kádár-korszak éveit – nagyjából Magyaror-

RÉVÉSZ Sándor
Antall József távolról
Sik, 1995

Aczél és korunk
Sik, 1997

Jelen
Sik, 1998

szágról szól, kisebb részében azonban mégis jelen van a nagyvilág. Leggyakrabban a nagyvilágnak legfontosabb és a mi életünkben legfontosabb pontjai. Mindenekelőtt Erdély/Románia történelme és kultúrája (Bodor Pál, Gagy József, Ara-Kovács Attila, Csiki László, Lázok János, Makfalvy Gábor írásai), Lengyelország (Domány András, Tischler János tanulmányai).

A Szovjetunióról Kun Miklós, Kiss Ilona, Gereben Ágnes, Jevgenyij Popov írt, Szergej Kovaljov és Alekszandr Danyil visszaemlékezéseiből fordítottunk részleteket. Az Egyesült Államok közelmúltjának fordulópontjairól és elnökeiről szólnak Neményi László cikkei. Más országok, Cseh-szlovákia, Németország, Anglia, Írország, Spanyolország, Egyiptom, Izrael, Etiópia, Szomália, Közép-Afrikai Köztársaság, Afganisztán, Vietnám, Fülöp Szigetek, Argentína története egy-egy cikkben jelenik meg, az adott évhez kötődő esemény kapcsán vissza- és előretekintve. E cikkek nagy részét Kovácsy Tibor írja.

A főntebb említettekén kívül szerzőink voltak még Réz Pál, Molnár Gál Péter, Parti Nagy Lajos, Diósi Ágnes, Hajdú Tibor, Czeizel Endre, Bene Sándor, Maloschik Róbert, Vajda Mihály, Tatár György, Révész Béla, S. Nagy Katalin, Baráth Magdolna, Pelle János, Tóbiás Áron, Koltai Tamás, Lalik Sándor, Horváth Ágnes, Kresalek Gábor, Schauschitz Attila, Szalai Pál, Turai Tamás, Dessewffy Tibor, Németh Gábor, Hajdú István, Botka Ferenc, Szokolczay Attila, Várkonyi Tibor, Fencsik Flóra, Beluszky Pál. No meg néha szerkesztőtársammal, Mink Andrással mi is a szerzőink vagyunk.

Idézetek

1957 – Litván György: Böven teremték és gyorsan terjedtek a politikai viccek. Közülük a legrövidebb így hangzott: Arisztid kimegy az utcára – és nem találkozik Taszilóval.

1958 – Tüztánc: Munkám mellett olvastam, és felgyülemlett érzelmeimet, gondolataimat papírra, falra – mikor hova – leírtam.

Majd a debreceni egyetemen folytattam tanulmányaimat 1953-ig. Akkor a Nagy Imre által előidézett politikai fel lazulás következtében vérszemet kapó, s a rendszerrel sohasem szimpatizáló egyének lehetetlenné tették vizsgálómat.

Ezután raktáros lettem, ahonnan 1956-ban az ellenforradalmárok adták ki az utamat, és beálltam a karhatalomba. (Danyi Gyula)

1959 – A Belügyminisztérium II. főosztályának jelentése: A Pestmegyei operatív bizottság határozata alapján a rendőrkapitányságok személyi igazol-

vány ellenőrzést tartanak, főleg azoknál a kulák és egyéb osztályidegen személyeknél, akik kilépési szándékkal foglalkoznak. Jászkarajenőn ... 7 személyt 50-100 Ft-ig terjedő pénzbírsággal büntettek, mert személyigazolványukban nem vezették keresztül, hogy tsz-tagok.

1960 – Glauziusz Tamás (Bikácsi Gergely) a római olimpiáról: A magyar szurkolók azonban nem Pietrzykowski bukásával foglalkoztak, nem is Cassius Clay fényes jövőjét találgatták, hanem Török „Béka” légsúlyú aranyérmét ünnepele. A kispesti vagány a szovjet Szivkóval került össze a döntőben. A harmadik menetig egyenlően álltak. Szovjet versenyzőt megverni a legnagyobb sportdiadalnak számított.

1961 – **Eörsi István**: Egy szűk utcán szembejött velem másodmagával Hollós Ervin alezredes, főbelügyér... Ezúttal szótlanul mentünk el egymás mellett. Közben arra gondoltam, hogy ha bele-rúgnék, akkor legalább visszavinnének a börtönbe, ahol még emlékeznek a forradalomra.

1962 – Hajdú Tibor Károlyi Mihály újratemetéséről: Kaptam egy Károlyiné által összeállított listát – rokonokról, ismerősökről, akiket meg akar hívni, név, foglalkozás, cím. Nézném meg, nincse-e köztük megbízhatatlan elem? Elkezdtem olvasni: „Batthyány Bálint villanyserelő”, és felvettem. Milyen hálás lehet a felszabadulásnak, amely belőle, henye nagybirtokosból, hasznos villanyserelőt csinált. Nem is olvastam tovább, megnyugtattam az illetékest, hogy a meghívottak kivétel nélkül népi demokráciánk lojális hívei.

1963 – Kozák Gyula: A város, Budapest még a miénk. Egyáltalán: a város még olyan, mint egy város. Lakható. Minden emberi léptékű, lepusztult és koszos. Adevkát a világgal. Kevés az autó, a tömegközlekedés döcögős és olcsó, a 9-es busz Kábányáról... a Gerbaud-ig húsz perc alatt ér be. Micsoda ötlet a Gerbaud terasza elé buszmegállót telepíteni! Nyilván, hogy a kábányai prolinak közvetlen kapcsolata legyen az ország első cukrászdájával.

1964 – Rácz Sándor feljegyzése a Marosán György elvtárral folytatott beszélgetésről: Közölte, hogy sohasem frakciózott, és hogy most is nagyon vigyáz, lakására sem szokott felengedni vendégeket. Ha letartóztatások vannak, mint például Nagy Sándor esete volt, akkor ő órákat sétál, hogy lássák az emberek.

1965 – Jancsó Miklós: Az Így jöttem „kritikai siker” volt. Nem volt közönségvonzata (tetszik ez a szó?). Nem engedték laktanyákban vetíteni, és nem vezényelték ki az általános iskolákat. Aczél György akkor még nem választott ki se engem, se a magyar filmet

friss virágnak a rendszer akkor még kicsit bűdös gomblyukába.

1966 – Julij Danyiel író bírósági tárgyalása Moszkvában: Ügyész: De Ön azt is mondja, hogy ezt az egészet a Központi Bizottság irányítja. Mi ez, ha nem rágalom? Danyiel: Ön elfelejti, hogy az összes ilyen kijelentés kiindulópontja egy fantasztikus fikció, nem pedig a tényleges valóság. (Nevetés a teremben.) Ügyész: Nézze csak, Danyiel, miket ír itt erről. (Ebben a pillanatban a teremben kialszik a villany. Valaki izgatottan felkiált: Lev Nyikolajevics, mit csinálunk a villannyal? Mire a bíró ingerült hangon: Mi vagyok én? Bíró vagy villanyserelő? S ebben a pillanatban újra kigyullad a fény.)

1967 – Erdély Dániel az Apáról: És amikor azt a D betűt fölirtam a táblára, akkor tízszer-tizenötösöz abszolút tökéletesen leutánoztam az apa D betűjét. Nem tudom, hogy csináltam, de ez így volt. És tízszer-tizenötösöz tönkrementem, hogy az osztály kiröhögött. Volt egy srác, aki mondta nekem, hogy nem volt képes kiröhögni, mert annyira sajnált. Én nem voltam színész, hanem megéltam a dolgot. És ettől jól csináltam. A filmnek előnyére vált, hogy ennyire beleéltem magam, csak nekem volt rossz.

1968 – Gagy József: Az én történetem – amely távolról sem illeszkedik zökkenés- és csikorgásmentesen a Nagy Történetbe, melyet az elit (ez esetben a romániai magyar elit, valamint néhány ex-romániai, ma magyarországi értelmiségi) fogalmaz meg – szóval az én történetem arról szól, hogy bizony hatvannyolcban a széke-lyek kiegészítettek a román hatalommal, sőt: magával Ceausescuval. Bizony alkuba bocsátkoztak, kiegészítettek, és mindketten jól jártak.

1969 – Neményi László: A mai napig heves viták folynak arról, hogy a Holdra szállás megérte-e ezt a hatalmas erőfeszítést. A legszigorúbb kritikusok szerint az Apollo-programnak sem tudományos, sem katonai szempontból az égvilágon semmi értelme nem volt. Annyi bizonyos, hogy a program beindítását nem elsősorban tudományos vagy katonai megfontolások motiválták.

1970 – Bán Zoltán András: Ki lesz a bálánya? – Csurka vérbeli szinpadiszerző volt: írt egy darabot, amelyet akárhogy forgattak, mindig jó volt, mindig szellemes és pergő, mindig játszható, morálisan mindig tisztességes és igaz maradt, ráadásul erősen társadalombírálnak látszott, és amelybe mindezzel egyidejűleg úgy volt képes beletitkolni a generációja sárbafulasztása miatt érzett gyásztát [...] hogy mindenki szerint voltaképpen kökemény bírálatban részesítette saját nemzedé-

két. [...] ez a fontos mű – nem esztétikai okokból – ma egész egyszerűen előadhatatlan.

1971 – Vajda Mihály Lukács Györgyről: Utolsó beszélgetéseink egyikén, már nem is tudom, milyen apropóából, nem keserűen, egyszerűen csak rezignáltan azt mondotta nekem: „Tudom, hogy magukat jószerével semmi sem érdekli abból, ami engem izgatott az utolsó években. Maguknak már csak az ifjúkorom érdekes.” Persze igaz volt, s talán jobban értett bennünket (engem mindenképpen), mint mi önmagunkat.

1972 – Malgot István az Orfeo-ügyről: '72 nyarán, amikor kezdtek bennünket szorongatni, felmerült, hogy Gyurkó László – akinek köztudottan jó kapcsolata volt Aczéllal – segítségünkre lehetne, de balosaink – házi szóhasználatunkban a sztálinisták – magukból kikelve támadták Gyurkót, mondván: '56-ban pisztollyal rohangált, mint ellenforradalmár.

1973 – Kabelács Pál, a Tompa utcai felkelő csoport ekkor szabaduló harcosa: panaszt tettem a budapesti pártbizottságon, írtam egy nyolcoldalas beadványt, hogy miért nem hagyják békén az embert, amikor kiengedik, miért nem hagyják, hogy nyugodtan dolgozzon. Mert akkor én hoztam állandóan kijártak a rendőrök, és minden ok nélkül, hát baszogattak, hogy magyarul mondjam. A beadvány után behívtak a Daróczi elvtárs, hogy én miért panaszkodom rá, én meg elmondtam, hogy miért. Azután ezek a dolgok megszűntek. Ott maradtam tíz évig a Belkernél, még brigádbizalmi is csináltak belőlem.

1974 – Marosi Ernő a budavári szoborletről: Az alkonyat beálltával eufórikus hangulatban hagytuk ott a helyszínt: folytatás a következő héten, nyugodt körülmények között. Enyhe koravavaszi idő volt. Hétfőn reggel a lelőhely félig üres volt. Az alján sáros víz. A múzeum szó szerint tömve töredékekkel. Zolnay és közvetlen munkatársai tántorogtak a fáradtságtól. Szombaton ugyanis megeredt az eső, s nem maradt más választásuk, mint hogy az esőben vízgyűjtőként működő gödörből kimentsék az eliszaposodástól fenyegetett szobrokat – mint utóbb kiderült a lelet legnagyobb részét. [...] (Természetesen azonnal megkezdődött a vádaskodás a szakszerűtlenül lefolytatott ásatásról, a fegyelmi felelősség felemlégetése, a fenyegetettek önvédelmi reagálása titokzatoskodással vagy a megfigyelések utólagos pótlásával.)

1975 – Kovácsy Tibor: Az újonnan kinevezett kormányfő, Carlos Arias Navarro megfelelő, rendszerkonform előélettel rendelkezett – afféle vérbíró volt a polgárháború után –, viszont 1974 ele-

jén ismertetett kormányprogramja hosszú távra vélemény szabadságot, sőt pártpluralizmust és szabad választásokat ígért. Ezt Franco beleegyezése nélkül természetesen nem tehette volna meg, ami világosan jelzi, hogy a generalissimus belátta az elkerülhetlent...

1976 – Bojár Iván András a Hilton-ról: Hetedikesek voltunk, amikor elkészült. Biciklivel cigizni jártunk a pompás, vadonatúj hotel külső, (azóta gondosan lezárt) folyosóira, amelyek a modern falakkal közrefogott egykori templomhoz vezettek. A világ legszebb grundja volt ez... Néha liftezni mentünk a házba. A gyorsliftek hangtalan suhanása, érintésre jelző gombjai csodálatlan töltöttek el, s a három lift közül mindig az jött értünk leghamarább, amelyiknek arra esett dolga. Osztyájtársaim szobáinak ajtaján, otthon mind több „Please, do not disturb” táblácska jelent meg, a sárga ruhásszekrények tetjén üres sörös- és üdítődobozok sorakoztak. Csupa prima ital, melyeket senki nem ízlelt közülünk.

1977 – Balczó András (Küldetés): Lehet, hogy eddig szépek az én elveim is, amíg hatalommá nem fajulnak. Ha visszakerülnék az öttusához, erre kellené a legjobban vigyáznom, és az első komoly megingásnál letenni a latot.

1978 – Kovácsy Tibor: Az egyik hívó azt akarta tudni, nem lehetne-e a közösségnek áttelepülnie a Szovjetunióba. De azt a választ kapta, hogy már túl késő, a Szovjetunió nem vállalhatja őket. Ryan meggyilkolásának stigmájával. Az áttelepülés lehetősége nem ekkor merült fel először. Tyimofejev szovjet sajtóattasénál már az év elején érdeklődtek a szekta vezetői – maga Jones is – a lehetőségek felől, majd írásban is beteresztették kérésüket. Később azt is jelezték, hogy hétmillió dolláryi vagyónukat át akarják adni az SZKP-nak, mivel „mint kommunisták a világ elnyomott népei javára vagy a moszkvai pártvezetés által jónak látott más, tetszőleges célra szeretnék fordítani pénzüket.” /.../ A tragédia másnapján guyanai katonák fedezték fel a holttesteket.

1979 – P... J... levele a SZETÁ-hoz: Kedves Testvérek Nagyon szépen kérem magukat hogy legyenek szívesek segíteni rajtam én Egy árva vagyok 22. éves P... J...nek hívnak 9 en vagyunk testvérek én vagyok a leg idősebbik és én tartom fen őket egyedül az apám 5 éve hogy meghalt az anyám 1 éve és 9 an maradtunk árván 6 lány és 3 fiú van egy iker öcsém tizen öt évesek de sajnos egyik cukor beteg a másik szívbeteg...

1980 – Tischler János: 1981 decemberével ellentétben egy évvel korábban az SZKP első embere tényleg el akarta indítani a szovjet csapatokat Varsó ellen – a valós hadműveleti terveket is kidolgozták, mégpedig minden részletre kiterjedően –, és ezt a rendkívül határozott amerikai magatartás hiszította meg, kisebb részben pedig a lengyel vezetők ellenállása.

1981 – Dalos-kabaré: Előbb megbíráta Lukács a Madáchot, később megbírálták mások a Lukácsot. Csakhogy a Lukácsot tovább is bírálták, míg a tragédiát rehabilitálták.

1982 – Ara-Kovács Attila: 1982. november 7-én, valamivel reggel nyolc óra előtt csengettek; néhány másodperc múlva nyolc titkosrendőr lepte el a házat. Mindegyik helységbe benyitottak, és igyekeztek meggyőződni arról, kellő mértékben sokkoltak-e mindenkit.

Anyámnak valahogy sikerült megelőznie őket, beszólt szobám ajtaján: „Itt a Securitate” /.../

Gyakorlatias dolgok jutottak eszembe. Például, hogy van egy kompromittáló levél íróasztalom félig nyitott fiókjában. /.../ anyám nyomán már ott loholt egy fiatalabb ügynök. Nagy, tányérképű parasztfiú volt. /.../

Van benne annyi szeméreméret, hogy félrenéz, amikor öltözködni kezd. Az ágyam fölött függő festményen akad meg a szeme, és a nonfiguratív formák láttán kissé eltorzul az arca. Ez a félrenézés elég is, hogy óvatosan kiemeljem a kellemetlen levelet a fiókból és az alsónadrágomba dugjam.